

Улуттук илимдер академиясынын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институтуна, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетине жана К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу филология илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертацияларда коргоо боюнча түзүлгөн Д 10.23.667 диссертациялык кеңештин эксперти 10.01.09 – фольклористика адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты, доцент Куттугалы Ибраимовдун фольклористика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн берилген Бекболотов Акынбек Улашбековичтин “Манас” үчилтигиндеги элдик ынаным-ишенимдер, ырым-жырымдар жана алардын идеялык-көркөмдүк функциясы” деген темадагы диссертациясына

корутундусу

Эксперт филология илимдеринин кандидаты, доцент Куттугалы Ибраимов изденүүчү Бекболотов Акынбек Улашбекович тарабынан берилген “Манас” үчилтигиндеги элдик ынаным-ишенимдер, ырым-жырымдар жана алардын идеялык-көркөмдүк функциясы” деген темадагы диссертациясын карап чыгып, төмөндөгүдөй чечимге келди:

1. Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Сунуш кылынган кандидаттык диссертация диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

Иште 10.01.09 – фольклористика адистигинин паспортуна толугу менен жооп берүүчү “Манас” үчилтигиндеги ынаным-ишенимдер менен ырым-жырымдардын идеялык-көркөмдүк функциясы тууралуу проблемага изилдөө жүргүзүлөт.

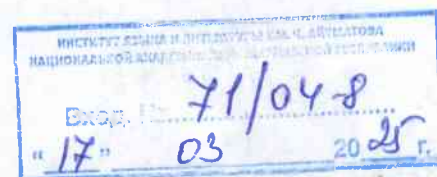
2.Иштин максаты - “Манас” үчилтигиндеги элдик ишеним, жөрөлгөлөрдүн идеялык- көркөмдүк функциясын изилдөө болуп эсептелет.

Коюлган максат диссертацияда төмөндөгү милдеттерди аткаруу менен чечилген:

“1.”Манас” үчилтигиндеги элдик ынаным-ишеним жана ырым-жөрөлгөлөрдү изилдөөлөрдүн тарыхый тамырына жана теориялык-методологиялык негиздерине сереп салуу;

2.Ынаным-ишенимдерди жана ырым-жөрөлгөлөрдү бөлүштүрүүдө багыт алуу максатында эл оозеки чыгармачылыктын түрлүү жанрындагы ырым-жөрөлгө элементтерине сереп салуу;

3.Салыштыруу ирээтинде же айрым бир толуктоолорду киргизүү максатында негизги классикалык варианттар С.Орозбаков, С.Каралаевден сырткары башка варианттарды да кароо;

4.С.Орозбаков, С.Каралаевдин “Манас” үчилтигинде кездешкен байыркы ынаным-ишенимден тамыр алган ырым-жөрөлгөнүн диндердин таасири астында бүгүнкү күнгө чейинки өзгөрүүлөрүнүн жана айрымдарынын учурда унутулуп, же жарым-жартылай сакталып, же такыр жок болуп кетишинин объективдүү жагдайларына обзор жүргүзүү;

5.С.Орозбаков, С.Каралаевдин “Манас” үчилтигиндеги кездешкен байыркы ынаным-ишенимден тамыр алган ырым-жөрөлгөлөрдүн баланын төрөлүшүндө, баланын өсүшүндө кандай идеялык-көркөмдүк функция аткараары тууралуу маселелерге тарыхый-этнографиялык аспектиден баа берилет;

6.Борбор Азия калктары, анын ичинде кыргыз элинин байыркы ынаным-ишенимден тамыр алган ырым-жөрөлгөнүн түпкү маани-маңызын мифологиялык генезисине сереп салып, аңыз кептердеги семантикасын чечмелөө жана анын эпостордогу мотивдерине салыштырып, айырмачылыктары менен окшоштуктарын типологиялык ыкмада талдап-жиктөө;

7.Эпостордогу баатырларды акыретке узатууда жерге жашыруун берилиши жана майдан талаасында каза болгон баатырлардын сөөктөрүн өз журтуна алып келип жерге берүүнүн ынаным-ишенимдерине жана салттык жөрөлгөлөрүнө сереп салуу”(10-б.).

Диссертант жогоруда аталган милдеттерди аткаруу максатында “Манас” эпосундагы байыркы элдик ишеним-жөрөлгөлөргө байланыштуу тексттик материалдарды, темага тиешеси бар илимий изилдөөлөрдү жетишерлик пайдаланган. Диссертациянын изилдөө объектиси жана изилдөө ишинде колдонулган методдор аталган диссертациянын максат-милдеттерине туура келет.

Диссертация фольклористика, айрыкча, “Манас” таануу илиминдеги актуалдуу темалардын бирине арналган, анткени, байыркы ынаным-ишенимдер менен салт-жөрөлгөлөрдүн “Манас” эпосунда ээлеген орду, идеялык, көркөм-эстетикалык функциясы тууралуу атайын илимий изилдөөлөр жокко эсе болгон. Ошондуктан диссертант буга чейинки атамекендик жана чет өлкөлүк изилдөөчүлөрдүн эмгектерине мүмкүн болушунча кеңири токтолот, алардын ар бирине сынакы көз караш менен анализ жүргүзөт, теманын актуалдуугун аныктайт.

3. Илимий натыйжалар.

Диссертациялык иште фольклористика илимине салым кошо турган, илимий жактан негизделген теориялык натыйжалар келтирилген:

3.1.Алынган жыйынтык, натыйжаларды азыркы илим ченеминен алып караганда, “Манас” эпосундагы байыркы ишеним-жөрөлгөлөрдүн түпкү

генезиси, эволюциялык өнүгүшү боюнча айткан жаңыча идеялары, божомолдору бар.

3.2. Керектүү материалдарды чогултуу, пайдалануу жана изилдөө жүргүзүү ыкмаларына караганда чыгарган жыйынтыгы, натыйжалары ишенимдүү десе болот.

3.3. Ишти илимий-теориялык жактан алып караганда жекече илимий көз караш, концепциялар бар.

3.4. Диссертациялык иштин мазмуну квалификациялык белгилерге туура келет.

4. Алынган натыйжалардын практикалык маанилүүлүгү.

Кандидаттык диссертация “Манас” эпосун мындан ары да тереңдеп изилдөөдө, жогорку окуу жайлары менен орто мектептерде “Манас” таануу” сабагын окутууда, окуу куралдарын даярдоодо жана дипломдук, курстук иштерди аткарууда олуттуу көмөк берет.

Диссертациялык иштин материалдары боюнча Кыргызстандын илимий журналдарында 10, РИНЦ системасында 3 илимий макала жарык көргөн, эл арлык илимий-практикалык конференцияларда 2 баяндама жасалган. Тема боюнча жарык көргөн эмгектердин көлөмү 8 басма табак.

1. “Манас” эпосунда элдик ишенимдердин жана ырым-жырымдардын колдонулушу жана максаты. Маданият аралык байланыштар жана компаративистика. Атайын чыгарылыш. – 2014-жыл. – 237-244-беттер. – УДК 930.85. – ББК 60.55. – М 13
2. «“Манас” эпосундагы ырымдалып коюлган адам аттары». Тил, адабият жана искусство маселелери. Атайын чыгарылыш. – 2014. – 197-203-беттер. ISBN 1694-6316
3. “Манас баатырдын Каныкейге үйлөнүшүндөгү кездешкен элдик ишенимдер жана ырым жырымдар.(С. Орозбаков, С. Каралаев, Ш. Рысмендеев, Ш. Азизовдун варианттарында). “ALATOO ACADEMIC STUDIES” – №2. – 2015. – 70-75-беттер. ISSN 169-5263
4. “Манас” эпосундагы акыретке узатуу ырымдары. “Манастан чыңгыз айтматовго карай проблемалар жана көз караштар”. – 2016 – 102-107-беттер. ISBN 1694-6316
5. “Манас” баатырдын төрөлүшүндө кезиккен ырымдар жана ишенимдер. (Саякбай Каралаевдин варианты боюнча) “ALATOO ACADEMIC STUDIES” – №3. – 2016. – 170-176-беттер. ISSN: 1694-5263
6. “Манас” баатырдын төрөлүшүндө кезиккен ырымдар. (Ш. Азизов, Ш. Рысмендиев, С. Каралаев). макала Ч. Айтматов окуулары. – 2016. – 399-404-беттер. УДК 821.51. – ББК 84 Ки 7-5. – А 85

7. «Манас» эпосундагы акыретке узатуу ырым-жырымдары жана ынаным ишенимдери. Alatau Academic Studies. – 2023. - №3. – 213-225-беттер. ISSN: 1694-5263 (печатная версия) ISSN: 1694-7916 (электронная версия) IF-0,421 (5 жылдык)
8. Народные поверья и обряды в свадебной традиции кыргызов и алтайцев. Международный журнал гуманитарных и естественных наук. - № 9-2 (84). – 2023. – 7-11-стр. ISSN 2500-1000 (print) ISSN 2500-1086 (online) IF-0,274.
9. Ритуалы, связанные с родами в эпосе “Манас”. Международный журнал гуманитарных и естественных наук. МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ гуманитарных и естественных наук No 12-4 (99), декабрь 2024 г. 26-32с.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Автореферат талапка ылайык жазылган жана диссертациялык иштин мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максат жана милдеттерине толугу менен дал келет.

6. Айрым мүчүлүштүктөр.

1). Диссертациянын темасына караганда изилдөө объектиси “Манас” үчилтиги, б.а., “Манас”, “Семетей”, “Сейтек” эпостору болууга тийиш эле, эки-үч учурду эске албаганда, негизинен “Манас” эпосунун материалдары пайдаланылган.

2). Баптардын, параграфтардын аталышын тактоо, конкреттештирүү керек. “Мазмундагы” аталыштар менен ички темаларда айырмачылыктар бар.

3). Каралып жаткан проблемага анчалык тиешеси жок, узарта айтылган маалыматтар бар: мисалы, “сан” жана “түзгө” (113-117-б.), “каржиликке” (135-138-б.) байланыштуу аңыз-уламыштар, ал эми 2-баптагы 1-параграф (2.1.) “Киришүү” бөлүмүнө тиешелүү, 1-баптагы 2-параграфтын (1.2.) зарылчылыгы жок.

4). Дагы: фольклорист В.Я.Проптун бир эле пикири бирнече жерде кайталанат (28, 37, 43-б.); В.М.Жирмунский кыргыз окумуштууларынын катарына кошулуп калган (42-б.); цитата алынып, бирок ага шилтеме жок, сейрек болсо да орфографиялык-пунктуациялык каталар кездешет; пайдаланылган адабияттардын тизмесинде библиографиялык сыпаттоо тартиби так сакталган эмес.

7. Сунуштар. Жетектөөчү уюмду, расмий оппоненттерди дайындоо жөнүндө сунуштун негиздүүлүгү. Диссертациялык кеңештин эксперти кандидаттык диссертация боюнча жетектөөчү уюм катары 10.01.09 – фольклористика адистиги боюнча илимий адистиги бар Ош мамлекеттик университетинин Кыргыз адабияты кафедрасын бекитүүнү сунуш кылат.

Биринчи расмий оппонент катары изилдөөнүн проблемасына жана объектилерине жакын эмгектери бар: Байгазиев С. Кыргыздын этикалык жана этнопедагогикалык асылнаркатары. [Текст] Байгазиев С. – Бишкек, – 2019. – 350 б. Байгазиев С. «Манас» эпосунун педагогикасы. [Текст] Байгазиев С. – Бишкек, 2021. – 370 б. Байгазиев С. “Манас” эпосунун руханий, идеялык – даанышмандык, адептик-ыймандык жана жарандыкпатриоттук нарктары. [Текст] Байгазиев С. – Бишкек, Алтын принт – 2022. – 345 б. Байгазиев С. Манастаануу – ЖОЖдор үчүн окуу китеби. [Текст] Байгазиев С. – Бишкек, 2022. – 400 б. Байгазиев С. Улутубуздун унгулуу нарктары. [Текст] Байгазиев С. – Бишкек, – 2023. – 380 б. – филология илимдеринин доктору, Ардактуу профессор **Байгазиев Советбек Орозкановичти** (авторефераты боюнча – 10.01.09) сунуштайт.

Экинчи расмий оппонент катары изилдөөнүн проблемасына жана объектилерине жакын эмгектери бар: Кыргыздардын үйлөнүү салтындагы “Кыз оюну” драмалык-театралдык этномаданиятынын кубулушу катары [Текст] // Н.Жумашова, М.Сулайманкулова. // Вестник Кыргызского государственного университета строительства, транспорта и архитектуры им.Н.Исанова. -2020. -№1(67); Отражение морально-нравственных проблем в эпосе “Манас” [Текст] // Н.Жумашова. // Вестник Российская Федерация зарубежных страны -2020. -№25(103); Отражение морально-нравственных проблем в эпосе “Манас” [Текст] // Н.Жумашова. // Вестник Российская Федерация зарубежных страны -2020. -№25(103); Роль монологов в эпосе “Семетей”. [Текст] // Толубаева Ч., Жумашова Н. // “Бюллетень науки и практики” Т.8. №12 декабрь, 2022; М. Токобаевдин “Кайгылуу Какей” пьесасындагы элдик оозеки чыгармачылыгы драмалык салттары [Текст] // Н.Жумашова, М.Сулайманкулова. // Вестник Кыргызского государственного университета строительства, транспорта и архитектуры им.Н.Исанова. -2023. -№2 (66) – филология илимдеринин кандидаты, доцент **Жумашева Назира Асанкадыровна** (авторефераты боюнча – 10.01.09) сунуштайт.

8. Сунуштамалар: 1). Диссертацияны монографиялык эмгек катары жарыкка чыгаруу; 2). “Манас” үчилтигиндеги ынаным-ишенимдер менен ырым-жырымдардын көркөм текстин топтоп чыгарса болот.

9.Корутунду: Жогоруда көрсөтүлгөн айрым кемчиликтер иштин жалпы сапатына, илимий-теориялык деңгээлине олуттуу таасир этпегендиктен, бүткөрүлгөн диссертациялык иш кандидаттык диссертациянын талаптарына толук жооп берет.

10. Диссертациялык кеңештин эксперти катары сунуш кылынган документтерди карап чыгып, Улуттук илимдер академиясынын Ч.Айтматов атындагы Тил жана адабият институтуна, Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетине жана К.Карасаев атындагы Бишкек мамлекеттик университетине караштуу Д 10.23.667 диссертациялык кеңешине 10.01.09-

фольклористика адистиги боюнча филология илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн “Манас” үчилтигиндеги ынаным-ишенимдер, ырым-жырымдар жана алардын көркөмдүк-идеялык функциясы” деген темадагы диссертацияны кабыл алууну сунуш кылам.

Эксперттик кеңештин мүчөсү,
ф.и.к., доцент

К. Ибраимов.

Эксперттик топтун мүчөсүнүн колун тастыктайм

Диссертациялык кеңештин окумуштуу
катчысы, ф.и.к.

Н. Ыйсаева